

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Vidmantas Žiemelis

DEVELOPMENT OF THE LITHUANIAN
PROSECUTOR'S OFFICE:
FROM REGULATION BY LAW
TO REGULATION BY THE CONSTITUTION

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

The Doctoral Dissertation was written in 2011 at Mykolas Romeris University.

The Doctoral Dissertation is defended as an external work.

Scientific Consultant:

Prof. Dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council at Mykolas Romeris University:

Chairman:

Prof. Dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Assoc. Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Vidmantas Egidijus Kurapka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Vaidotas Vaičaitis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Habil. Talavs Jundzis (Latvian Academy of Sciences (Latvia), Social Sciences)

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on August 26, 2011 at 2:00 PM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on July 26, 2011.

The Doctoral Dissertation may be reviewed at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and the library of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20, Vilnius Lithuania).

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Vidmantas Žiemelis

PROKURATŪROS RAIDĄ LIETUVOJE:
NUO ORDINARINIO IKI KONSTITUCINIO
INSTITUTO

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2011

Daktaro disertacija rengta 2011 metais Mykolo Romerio universitete.

Disertacija ginama eksternu.

Mokslinis konsultantas:

prof. dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

prof. habil. dr. Talavs Jundzis (Latvijos mokslų akademija (Latvija), socialiniai mokslai)

doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

doc. dr. Vaidotas Vaičaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2011 m. rugpjūčio 26 d. 14:00 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.) (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Disertacijos santrauka išsiųsta 2011 m. liepos 26 d.

Daktaro disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius, Lietuva) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva) bibliotekose.

**DEVELOPMENT OF THE LITHUANIAN PROSECUTOR'S OFFICE:
FROM REGULATION BY LAW TO REGULATION
BY THE CONSTITUTION**

Summary

Topic relevance. There continue to be a number of problems in the regulation of the activities of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania. Legal academics in Lithuania are questioning the role of this institution – is it a section of the judicial power, an autonomous institution of law enforcement or a subdivision of the executive power.

After the restoration of Lithuania's independence on 16 February 1918, the Prosecutor's Office, referred to as referred to as the Public Defender's Office, was established. At first Public Defender's institutions were formed under the Supreme Tribunal and district courts. The main role of a public defender was to combat crime by bringing criminal cases, supervising preliminary investigations, carrying out important legal proceedings and attending court trials. It should be noted that a public defender was not subject to the court authority on an administrative level. However, to a certain extent a public defender was subject to the executive power at the same time maintaining decision making autonomy in particular cases. In 1926, after the right-wing opposition of the Parliament had seized power in a coup, the dependence of the Public Defender and later the Prosecutor's Office institutions on the executive power increased, however, their autonomy in making decisions in specific cases was not violated. During 22 years of the country's independence, a hierarchical system of the Prosecutor's Office was built, it was not subordinate to the courts, but it assisted in administering justice. Its status and the role among public authorities were established by laws.

The Soviet and fascist occupations in 1941 and the 1944 reoccupation by the Soviets halted the development of the Prosecutor's Office. During the years of the occupation other countries' legislation was in force, except for a short period in 1941 when the provisional government of Lithuania came to power.

The concept of the Prosecutor's Office was also determined by the regulatory policy of the court.

Article 118 (first version) of the 1992 Constitution, determining the status of the prosecutor, is in chapter IX "the Court".

In the 1994 February 14 resolution "The Republic of Lithuania Code of Civil Procedure Article 53 and the Republic of Lithuania Law on the Prosecutor's Office Article 21 third paragraph conformity to the Constitution of the Republic of Lithua-

nia”, the Constitutional Court states that prosecutors’ functions are established in chapter IX “the Court” of the Constitution. Therefore, prosecutors are regarded here as an integral part of the judiciary. The Constitutional Court later changes the interpretation of the Constitution – there are no provisions of the judiciary left.

The 2003 amendments to the Constitution – the new version of Article 118 extends prosecutors’ rights.

Aim of the Dissertation – to provide a scientific analysis of the Prosecutor’s Office legal regulation and activities from 1918 to the present day, to introduce the main stages of development and their characteristics as well as to show how the Prosecutor’s Office of the Republic of Lithuania has become what it is like nowadays.

Objectives of the Dissertation:

- to present the characteristics of various stages of development of the Prosecutor’s Office and the peculiarities of its operation and legal regulation;
- to clarify the reasons for changes in the Prosecutor’s Office legal regulation and its practice;
- to study the development of the Prosecutor’s Office in relation to the development of the State of Lithuania and its law;
- to analyse the Prosecutor’s Office legal regulation and its operation in the period of 1918–1940 and clarify the reasons why the following model of the Prosecutor’s Office is acceptable, how and why this model was changing in the course of time;
- to examine what “heritage” was left by Nazi Germany and the two Soviet occupations;
- to analyse the development of the Prosecutor’s Office after the 1990 restoration of independence: the recognition of the Prosecutor’s Office status in the 1990 Provisional Basic Law of the Republic of Lithuania, the Law on the Prosecutor’s Office and legal regulation of the Prosecutor’s Office at that time, the change of its status in the 1992 Constitution of the Republic of Lithuania and in legislation as well as in the 2003 amendments to the Constitution of the Republic of Lithuania and to the Law on the Prosecutor’s Office;
- to submit recommendations for optimal legal regulation of the Prosecutor’s Office of the Republic of Lithuania in the future.

Object of the research. The research object of the thesis is the development of the Prosecutor’s Office of the Republic of Lithuania in the period 1918–2010 (from the 1918 restoration of independence to 2010), that is, from regulation by law to that by the Constitution.

Defended propositions:

1) In 1918, after the restoration of independence, the Lithuanian State leaders of the time saw the necessity to establish the Prosecutor's Office, as a law enforcement authority. The adopted model of the Prosecutor's Office under the courts was determined by the existing concept of an organization and the Prosecutor's Office role, the prevailing models in Russia, Germany and France, legal possibilities of our country; the Prosecutor's Office (State Defenders and, after 1933, prosecutors as well) of interwar Lithuania (1918–1940) functioned as bodies which assisted the courts in administering justice, however, the Prosecutor's Office was independent and autonomous in its work and operation; the then legal regulation of the development of the Prosecutor's Office was in conformity with the existing standards; regulation by law was considered an adequate level of regulation (likewise in Latvia, Estonia and Germany);

2) during the years of the first Soviet occupation (1940–1941), the Prosecutor's Office of Lithuania was dismantled and the Prosecutor's Office of the Lithuanian SSR was established; after the formal incorporation of Lithuania into the Soviet Union, the Prosecutor's Office of the Lithuanian SSR became a division of the USSR Prosecutor's Office;

3) at the beginning of the German occupation, the Lithuanian Provisional Government attempted at restoring the organizational structure and the status of the Prosecutor's Office which had existed until 1940; the re-established Prosecutor's Office of the Lithuanian State operated until 1941 August 5, i.e. up to the day when the German occupational authorities declared that the Provisional Government of Lithuania ceased to be in power; Lithuanian prosecutors operated under the procedures set by the Reich and controlled by the German authorities, thus their activities cannot be regarded as that of an institution of the Lithuanian state;

4) during the years of the second Soviet occupation (1944–1990), the Prosecutor's Office became an integral part of the Soviet Prosecutor's Office; its main task was to implement a Leninist principle – to exercise supreme supervision so that all the authorities, state committees and departments, enterprises, institutions and organizations, the executive and regulatory bodies of local councils of people's deputies, collective farms, committees and other public organizations, officials as well as citizens strictly and uniformly observed the laws;

5) when the independence movement began, a group of the Reform Movement *Sąjūdis* was set up within the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania. The majority of the Office employees supported the idea of the re-establishment of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania, that is why they became part and parcel of the Prosecutor's Office of the independent Republic of Lithuania after the independence had been regained;

6) in 1990, after the restoration of the independence of the Lithuanian State, the Provisional Basic Law was enacted and its Section 15 was intended to the Prosecutor's Office; the functions of the Prosecutor's Office were similar to the ones which were being fulfilled during the years of the Soviet occupation when the Prosecutor's Office had the function which was not a characteristic feature of democratic countries – to exercise supreme supervision so that all the ministries, departments, enterprises, institutions and organizations, the executive bodies of local councils of people's deputies, collective farms, cooperative and other non-governmental organizations, officials as well as citizens strictly and uniformly observed the laws; the Prosecutor of the Republic of Lithuania then was appointed by the Supreme Council which he was accountable to. Furthermore, the Prosecutor was granted autonomy. Therefore, at this stage of the state development, the Prosecutor's Office was still performing the functions inherited from the Soviet system, which were not characteristic of democratic countries, however, it was an autonomous institution which held considerable power and had a hierarchical system;

7) Chapter IX, Article 118 "The Court" of the Constitution of the Republic of Lithuania passed by the national referendum of 25 October 1992 deals with the institution of prosecutors, therefore prosecutors were regarded as an integral part of the judicial power even though they could not perform the functions of justice assigned to the courts before the changes were introduced in the jurisprudence of the Constitutional Court in 1998; the main task of prosecutors was to prosecute on behalf of the State in criminal proceedings and exercise control over pre-trial investigation; at this stage no special status was granted to the Prosecutor's Office, while the institution was assigned to perform prosecutor functions characteristic of democratic countries; using these functions prosecutors assisted the courts in administering justice;

8) in 2003 the Parliament of the Republic of Lithuania made amendments to Article 118 of the Constitution of the republic of Lithuania and extended the functions of the prosecutors, provided for constitutional autonomy of prosecutors and introduced an independent hierarchical system of the Prosecutor's Office; after these amendments to the Constitution, the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania has been regarded as a law enforcement institution independent of the judiciary and the executive branch;

9) in the absence of the optimal model of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania, it is essential to develop it using the experience of Lithuania and other European countries. The status of the Office should imply stronger functional ties to the executive power.

Novelty and significance of the Dissertation. The Dissertation is new in the following two aspects:

1) it is the first time that a historical aspect of the development of the Prosecutor's Office has been thoroughly investigated revealing how and why the concept, various elements and legal regulation of this institution have changed;

2) based on the historical development of the Prosecutor's Office of Lithuania, the experience of the European Union and other democratic European countries, and findings of research papers and public surveys, the paper provides an optimal model of the Prosecutor's Office activity management and amendments to the Constitution and the laws that are necessary for its implementation.

Overview of the research results available. The Lithuanian Prosecutor's Office developed at first as an institution governed by law and has now become a constitutional institution.

When carrying out the research, primary sources of information such as legal acts of the Republic of Lithuania and other countries have been analysed, as well as secondary sources like scientific articles and statistical data have been studied.

Legal acts of the Republic of Lithuania from 1918–1940, the Provisional Basic Law and other legislation of 1990, the 1992 Constitution of the Republic of Lithuania, the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, the enforced legislation of the Republic of Lithuania regulating prosecutors' activities, the constitutions and legislation of foreign countries have been analysed as the primary sources.

As far as the secondary sources are concerned, scientific articles on the development of legal regulation and activities of the Prosecutor's Office of Lithuania and chapters of several publications have been used.

The article "Prosecutor's Office of Lithuania 1918–1940", written by S. Dvareckas in the first decade after the restoration of independence, describes the difficulties that were encountered while establishing the Prosecutor's Office during the first years of Lithuania's independence. Moreover, the article states the reasons why prosecutors were referred to as public defenders and examines the system of Public Defender's institution under the courts as well as the legislative acts followed by public defenders and their appointment and dismissal procedures.

The status of the Prosecutor's Office in the law enforcement system, its functions, competence and other questions are discussed in "Law Enforcement Authorities", Chapter 3 by P. Kuconis and V. Nekrošius.

In 2005 the scientific conference "15th Anniversary of the Prosecutor's Office of Lithuania" was held. At the conference, J. Žilys delivered a speech on "Stages in History of the Prosecutor's Office" and gave an overview of all the stages of development of the Prosecutor's Office of Lithuania from 1918 to 2003 when the amendments to the Constitution were introduced.

The following studies that appeared in the period 1918–1940 are essential in order to realize the importance of the problems that the Prosecutor's Office was fac-

ing: "Features of Legal System Development of the Lithuanian State" by V. Andriulis, "Principles of Coexistence of National and Transposed Law in Lithuania during the Interwar Period" by M. Maksimaitis, "Science of General Law" by G. Šeršėnavičius, "Lithuanian State and Law History" by M. Maksimaitis and S. Vansevičius, "Lithuanian Constitutional Law: Development, Institutions, Rights Protection, Self-government" by group co-authors, published by Mykolas Romeris University, "History of Constitutions of the State of Lithuania" by M. Maksimaitis, etc.

In the Soviet times only one book about the Prosecutor's Office "Prosecutorial Supervision in Soviet Lithuania" was written by A. Kairelis however this publication did not really contain much exploratory analysis of the Soviet Prosecutor's Office activities. The book contains descriptions of the stages in the Prosecutor's Office historical development after the second Soviet occupation. The mission and functions of the Soviet Prosecutor's Office, prosecutors' rights and duties are analysed and presented in the textbook "Criminal Procedure" by M. Strogovich, meant for law schools, and in the following publications "Soviet Criminal Procedure" and "Interrogation Management" by A. Vishinsky.

The studies by R. Skipitis "Building Independent Lithuania" and "Independent Lithuania" have been referred to in the paper as well.

The following publications by foreign authors, which provide better understanding of the legal principles of Prosecutor's Office' management and activities, are worth mentioning as the secondary sources of information: "Criminal Procedure" by N. Rozin (1924), "Course in Criminal Procedure" by J. Foinickij (1912), the publication by the Russian Ministry of Justice "Material about Statutory Provisions on Preliminary Investigation Procedure" (1882), etc. The author of the paper has made use of western studies too because some aspects of the development of the institution of a prosecutor's office were dealt with by J. Pradel (comparative criminal law), A. Perrodet (comparative study of prosecutor organizations and activities in England, Wales, Scotland, Italy, and France), V. Krey (German criminal procedure and prosecution institutions), et al.

In his publication "Alternative Constitutional Law" E. Šileikis analyses prosecutors' constitutional status established in the 1992 Constitution and after the amendment to Article 118 of the Constitution in 2003. Some of the author's controversial statements are worth discussion.

The documents and data from the Lithuanian Central State Archive and the Seimas Archive as well as Internet sources have been used in the paper.

Methodology

This work employs the methods of law analysis and general scientific methods. The scope of research encourages the use of other specific theoretical approaches.

The main method of the research is the analysis of legal documents, i.e. the Constitutions of Lithuania, the Constitutional Court rulings, the laws on the Prosecutor's Office, other laws and resolutions of the Seimas, as well as the secondary legislation. It aims at examining the evolution of the Prosecutor's Office from the legislative to the constitutional institution. In order to fully, comprehensively and objectively study the subject-matter, the following research methods have been employed:

The historical method has been used to reveal the development of the Prosecutor's Office regulation and activities. This institution underwent changes in different periods of our country's development, therefore the paper has revealed the reasons which predetermined legislative and operational changes.

The logical method was necessary in interpreting the substance of the legal regulation and the praxis.

Induction and deduction analysis were inevitable in revealing the aims of the paper and in making generalisations and conclusions.

The method of systematic of analysis has enabled the understanding of systemic relations between legal rules governing the organization and operation of the Prosecutor's Office, their perception as an area in the overall legal framework, the comprehensive analysis of the problems, and the consideration of the Prosecutor's Office as a part of the system of public authorities.

The sociological method has been combined with a systemic approach in order to study the opinions of the public towards the Prosecutor's Office and the evolution of the public's opinion.

The interview method has been used to analyse the facts known to the public, which are not described in legal literature, but which are essential in analysing certain stages of the Prosecutor's Office development in Lithuania.

The teleological method has been applied to disclose the aims of law-making bodies and the purpose of decisions concerning the organisation of the Prosecutor's Office's operation.

The comparative method has been a tool to compare the status and development of the Prosecutor's Office in Lithuania and elsewhere.

Findings of the research and structure of the Dissertation paper. The paper consists of an introduction, methodology and research review, four chapters of discussion, conclusions and recommendations section, summary in English, lists of references and articles published on the dissertation topic, as well as the appendices to the paper.

The introduction of the dissertation explains general provisions, discusses the relevance and scientific novelty of the topic (the concept of the Prosecutor's Office, the changes of the institution, etc.), introduces the object of the research, its purpose and objectives, lays out the aims of the thesis, the defended propositions, sources, subject matter and review of previous research and its methodology. The research part of the dissertation consists of four sections, each divided into subsections and parts which deal with certain aspects of the research object.

The first chapter analyses the Lithuanian Prosecutor's Office legal status, its activities and development in 1918–1940 from the Public Defender's institution to the Prosecutor's Office.

In 1918, when the State of Lithuania was restored after the prolonged occupation by the Russian Empire and the First World War which was devastating the country for four years, there was a lack of educated people, especially lawyers. Therefore, it was impossible to create a legal system and a Prosecutor's Office which would foster Lithuanian traditions, as the occupant wanted to suppress the feelings of Lithuanians about their glorious past of the statehood.

Thus, Lithuania had no possibilities and time to create the legal acts determining the system, structure, functions, and other important aspects necessary to the normal functioning of the judiciary, prosecution and other law enforcement institutions. Therefore, the country had to follow the laws of the Russian Empire which were still in force while Klaipėda Region had to keep to the German laws. In order to understand the essence and functions of the emerging Prosecutor's Office of Lithuania, the paper analyses the origin of the Prosecutor's Office, the development of the Prosecutor's Office of the Russian Empire, and the influence of the Russian Empire, Germany and partly France on the process of the establishment of the Prosecutor's Office of Lithuania.

On 18 November 1918, the Council of Lithuania adopted the Interim Law on Courts and Their Work Organisation which stated that public defenders shall function under the authority of district courts and the Supreme Tribunal. Accordingly, the institutions of public defenders were being established, dropping the unacceptable title "prosecutor". At the beginning, the Public Defender under the Supreme Tribunal was appointed. It was then followed by the appointment of public defenders under district courts and eventually a Public Defender under the Chamber of Appeals. Thus, public defender's offices were established under the authority of courts, but they were not subordinate to the latter. Public defender's offices, being accountable to the executive power as public institutions, remained independent in performing their direct functions.

After the coup d'état of 1926, the Public Defender's institution (after 1933 – the Prosecutor's Office) became stronger connected with the executive authorities.

However, they remained independent conducting the prosecutorial oversight of concrete pre-trial investigations and taking part in particular court proceedings.

In this development stage of the Prosecutor's Office of Lithuania, the institution of the Prosecutor's Office was not constitutionalized and after the coup d'état, its regulation by law was restricted by secondary legislation. Thus, the management model of the Prosecutor's Office did not correspond to any recognised classical models. It was an institution which functioned under the authority of courts but was connected with the executive authorities.

The second chapter examines the process of restructuring the Prosecutor's Office of Lithuania into the Soviet Prosecutor's Office and the development of its abolition after Lithuania's incorporation into the USSR during the first occupation.

The destruction of the Prosecutor's Office of Lithuania began in 1940 with the 1 July Act introduced by the then acting President of the Republic of Lithuania, Justas Paleckis. The act approved the amendment to the Interim Law on Courts and Their Work Organisation which granted the right to the Minister of Justice to dismiss prosecutors who were qualified lawyers and instead appoint employees who were ignorant and inexperienced but loyal to the Soviet authorities.

After the 3 August 1940 incorporation of Lithuania into the USSR, the Constitution of the Lithuanian SSR was adopted which legitimated the procedures of the appointment of the Prosecutor of the Lithuanian SSR, his dependency and chain of command directly from the USSR Prosecutor General. The Prosecutor's Office of Lithuania became a part of the USSR system.

On 30 November 1940, the Presidium of the Supreme Council of the USSR decided to apply the RSFSR codes in the Lithuanian SSR territory. Thus the Prosecutor's Office of the Lithuanian SSR, obeying the USSR Prosecutor's Office, acted in accordance with the Soviet codes, i.e. the Prosecutor's Office of Lithuania, being a part of the Prosecutor's Office of another country, also became an instrument of repressions of the Soviet system

The second chapter also analyses the status and activities of the Prosecutor's Office during the Nazi occupation. On the eve of the Soviet-German war, the Lithuanian Activist Front organized an armed uprising against the Soviet regime and when the war began, i.e. on 23 June 1941, it announced the restoration of independent Lithuania and formation of the Provisional Government based on the 1938 Constitution of Lithuania. Following these steps, the Prosecutor's Offices which were operating before the war were re-established; however, after the Commissioner General, appointed by the Reich in 1941, announced the discharge of the Lithuanian Provisional Government, the Prosecutor's Office became subject to the control of the occupation authorities and operated in a designated field.

The third chapter analyses the operation of the Prosecutor's Office of Lithuania, as a subdivision of the USSR Prosecutor's Office, during the 46 years long

second Soviet occupation. It also looks into the essence and objectives of the prosecutorial supervision in the period of Stalinism and later times of Soviet stagnation as well as its revival periods.

In the 1944 reoccupied Lithuania, the validity of the LSSR Constitution and laws was restored and the state institutions, including the Prosecutor's Office, were re-established. In post-war times, non-Lithuanian lawyers sent from the Soviet Union were appointed as prosecutors. They contributed to the repressions of innocent people. The ideology of activities of the Prosecutor's Office was shaped at the time by the USSR Prosecutor Andrey Vyshinsky. The system of the Prosecutor's Office also changed after reforming the administrative-territorial division of Lithuania.

In 1969, the formation of the system of the Prosecutor's Office, i.e. the Prosecutor's Office of the Lithuanian SSR and its subordinate district Prosecutor's Offices, was completed in Lithuania. Its main task was to implement the Leninist principle – to exercise supervision on the highest level so that all the authorities, state committees and departments, companies, institutions and organizations, the executive and regulatory bodies of local councils of people's deputies, collective farms, committees and other public organizations, officials as well as citizens strictly and uniformly observed the laws. Politically, this institution, conducting the supreme legislative supervision, was led by the Communist Party but the performance of their direct functions was controlled by the USSR Prosecutor's Office.

In 1988, at the beginning of the revival period and after the formation of the organization of the national revival movement *Sąjūdis*, the *Sąjūdis* Initiative Group was established in the Prosecutor's Office of the Lithuanian SSR. The group had the aim to restore the autonomous Prosecutor's Office of Lithuania. On 18 May 1989, the Supreme Council of the Lithuanian SSR passed a law introducing amendments to the Constitution of the Lithuanian SSR which stated that only the laws adopted by the Supreme Council of Lithuania or by referendum and other legal acts of the USSR, including the USSR Law on the Prosecutor's Office, shall be valid in the territory of Lithuania. This provided for possibilities of partial independence of the Prosecutor's Office of the Lithuanian SSR but only theoretical ones, because the actual implementation was not possible at that time.

The fourth chapter analyses the legal status and activities of the Prosecutor's Office of Lithuania after the restoration of Lithuania's statehood during the time when the Provisional Basic Law was in force. Furthermore, the attempts of Moscow to "paralyse" the work of the Prosecutor's Office and the search for the definition of the status of the Prosecutor's Office in the draft Constitutions of the Republic of Lithuania are presented in this chapter.

On 11 March 1990, after the restoration of the independence of Lithuania and the adoption of the Provisional Basic Law, for the first time in the history of

our country the Prosecutor's Office was given a constitutional status. Moreover, its status and mandate were established in the Provisional Constitution, retaining quite a few elements of the relic of the Soviet system. The Prosecutor of the Republic of Lithuania was appointed by the Supreme Council, which he was accountable to. In this stage of the state's formation, the Prosecutor's Office was an autonomous institution.

Article 118 of the Constitution, which was adopted by the referendum of the citizens of the Republic of Lithuania on 25 October 1992, stipulates about the Prosecutor's Office, determining its constitutional status and leaving legislators the right to determine its activities and organizational structure. At this stage, the management model of the Prosecutor's Office can be described as a system of autonomous public authorities, trying to relate it to courts at some point. In order to implement Article 118, the Parliament of the Republic of Lithuania was obliged to enact the legal acts necessary for the restructuring of the Prosecutor's Office. The reform of the Prosecutor's Office was conducted in accordance with the draft Legal Framework Reform which the Parliament of the Republic of Lithuania approved by the resolution of 14 December 1993. The execution of the reform was planned in several stages. In the first stage, the legal base for the legal framework reform (substantive rights, legal process codes, and other laws) was drafted. The second stage involved full functioning of the reformed legal institutions and establishment of new ones to perform the functions of the Prosecutor's Office and other proceedings. By adopting the necessary laws, the legislators established a more clear-cut area of competence of the Prosecutor's Office by transferring the functions of the Prosecutor's Office which were not assigned to it in the Constitution to other existing and newly established public institutions. However, some mandates which should only be given to courts still remained in the area of competence of the Prosecutor's Office.

The edited draft of the Legal Framework Reform of 25 June 1998 did not have a substantial impact on the reconstruction of the system of the Prosecutor's Office. Legislators, the Prosecutor's Office, and scientists failed to reveal the concept of criminal prosecution; it remained as an abstraction. Another important function assigned to the Prosecutor's Office, i.e. to protect the legitimate interests of the State and defend the violated rights of the people in accordance with the laws, was not clear, the application and limits of the law were not discussed, etc. The legal instrument determining the concept of this function, its scope of application, and other important subjects was unavailable.

In its ruling of 14 February 1994 and subsequent rulings, the Constitutional Court stated that the prosecutors' functions were established in Chapter IX "The Court" of the Constitution. Therefore, the prosecutors are regarded as an inte-

gral part of the judiciary but it does not mean that they can administer justice. Later on, the Constitutional Court changed the interpretation of the place of the Prosecutor's Office in the state institutional system by detaching the Prosecutor's Office from the judiciary.

From the author's point of view, relations related to the protection of public interest must be regulated by law, defining the concept of public interest, determining its features, validating the organizational-executive role of the Prosecutor's Office in this area, etc.

In 2003, the Parliament of the Republic of Lithuania amended Article 118 of the Constitution of the Republic of Lithuania, expanding the functions of the prosecutors, legitimating their independence, and establishing a hierarchical system of the Prosecutor's Office. After the amendments, the Constitutional Court developed the constitutional doctrine of this institution by rejecting the argument that the Prosecutor's Office is an integral part of the judiciary. However, after the 20 March 2003 amendments to Article 118 of the Constitution, confidence in the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania has been declining gradually.

The system of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania is one of the most expensive in Europe. It is cumbersome and unable to effectively carry out its most important function – criminal prosecution. The common policy of the state, especially that of executive authorities, does not include the defence of the interests of criminal policy, public interest, and rights and legitimate interests of citizens.

Based on the experience of Lithuania and other Member States of the European Union, following the recommendations of the Council of Europe and taking into consideration the fact that the current management model of the Prosecutor's Office does not meet the expectations of the population, it could be said that the Constitution and laws of the country need to be changed by adopting a more advanced, effective, and cost-efficient model of the Prosecutor's Office of Lithuania.

At the end of the dissertation paper, the author provides a model of the system of the Prosecutor's Office of Lithuania and its place in the state apparatus, as well as recommendations on the amendments to the laws necessary for the implementation of this model.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

1. The fundamentals of organisation and activity of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania are enshrined in the Constitution of the Republic of Lithuania. According to Article 118 of the Constitution of the Republic of Lithuania (version of 20 March 2003), a prosecutor organizes and directs pre-

trial investigation and prosecutes on behalf of the State in criminal proceedings. According to the Constitution, the Prosecutor's Office consists of the Office of the Prosecutor General and territorial prosecutor's offices. As stipulated by the Law, the prosecutor protects the rights and legitimate interests of individuals, society and the state. When performing his functions, a prosecutor is independent and obeys the law only. The activities of the Prosecutor's Office and the procedures of appointment and dismissal of prosecutors and their status are established in the Law on the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania.

2. The concept of the Prosecutor's Office, defined in the Constitution of the Republic of Lithuania as well as in the Law on the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania, is the outcome of the development of this institute throughout the 20th century. The development of legal regulation of the Lithuanian Prosecutor's Office from the Provisional Law on the Lithuanian Courts and their Activities of 1918 to the constitutional amendments effective at present can be described as a way from regulation by law to that by the Constitution. It should be noted that the status of the Prosecutor's Office in 1918–1940 was not defined in any of the constitutional acts. Only as late as in 1990 (at first in the Provisional Basic Law and from 1992 onwards in the Constitution of the Republic of Lithuania) the constitutional enshrinement of the institute of the Prosecutor's Office finally became the greatest legal guarantee of implementation of all functions assigned to this institution.

3. The development of the Prosecutor's Office can be divided into several periods: 1) formation and establishment from 1918 to 1940 (with two distinguishable phases from 1918 to 1933 and from 1933 to 1940), 2) re-establishment from 1990 to 1992, and 3) entrenchment in the modern system of state institutions from 1992 to date (the author tends to distinguish the following two phases: from 1992 to 2003 and the phase following the 2003 constitutional amendments).

4. The author is of the view that the period of occupation of Lithuania by the foreign countries (the Soviet Union and fascist Germany) in 1940–1990 cannot be considered as an evolutionary stage of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania. That period can only be called a historical period of operation of the prosecution institute which affected, to a certain degree, further development of the Prosecutor's Office.

5. Following the restoration of independence in 1918, the Lithuanian authorities were aware of the need to establish the Prosecutor's Office as a law enforcement institution. The model of the Prosecutor's Office under courts was determined by the concept of the role and organisation of the Prosecutor's Office, predominant foreign practice and domestic legal options. According to the Provisional Law on the Lithuanian Courts and their Activities of 1918, the organisational model of the institution of public defenders (prosecutors) was influenced by Russian, German,

and partly French legal thought, as well as the legacy of Russia's criminal law. The establishment of the system of public defenders was completed by setting up the Public Defence Institution of Panevėžys Regional Court in 1925.

The Prosecutor's Office (and public defenders renamed into prosecutors after 1933) of the interwar Lithuania (1918–1940) acted as an institution assisting the courts in bringing justice. Despite its operation within the structure of the courts, the Prosecutor's Office was independent and autonomous in its work and activities.

After the 1926 coup, the Public Defence Institution (Prosecutor's Office since 1933) became more tightly connected to the executive, and at this stage the organisational model of the Prosecutor's Office did not fit in any known organisational model of prosecution. This was *the Prosecutor's Office established under courts and closely linked to the executive*. Although Lithuania's constitutional acts did not define the status of the Prosecutor's Office as an institution of public defenders and their assistants, the effective legislation ensured the independence and autonomy of public defenders (prosecutors) when controlling interrogation and pre-trial investigation, prosecuting on behalf of the State, defending civil rights, and carrying out other functions.

It can be assumed that the legal regulation of the development of the Prosecutor's Office in 1918–1940 met the then standards of legal regulation of European countries. This refers only to the regulation by law (like in Latvia, Estonia, and Germany).

6. During the first (1940–1941) and the second (1944–1990) Soviet and Nazi Germany (1941–1944) occupation, the implementation of Lithuania's statehood was constrained by the foreign forces.

6.1. During the first Soviet occupation, the disruption of the Lithuanian Prosecutor's Office began by the Act of 1 July 1940 by Justas Paleckis, acting President of the Republic of Lithuania, adopting a temporary amendment to the Law on Courts, whereby the Minister of Justice gained the right to decide whether applicants for prosecutors were prepared for this job irrespective of their academic qualifications and experience, and the purge of the Lithuanian Prosecutor's Office started with the replacement of qualified and experienced staff with cadres loyal to the Soviet authorities. Activities of the bodies of the Lithuanian Prosecutor's Office were suspended following the adoption of the 1940 Constitution of the Lithuanian SSR. It provided that a prosecutor of the Lithuanian SSR would be directly appointed by, accountable and subordinate to the USSR prosecutor general. The Lithuanian Prosecutor's Office became part of the USSR Prosecutor's Office system.

6.2. When the Second World War broke out, the Lithuanian Activist Front (LAF) organised an uprising in Lithuania, formed the Provisional Government

of Lithuania, and tried to restore the system of legal authorities, with the Lithuanian Prosecutor's Office among them. When the Reich authorities terminated the work of the Provisional Government of Lithuania, the activities of Lithuanian prosecutors were under control of the German authorities and carried out in accordance with the procedure established by the Reich. Therefore, such activities could not be considered as those of the public authority of Lithuania.

6.3. During the second Soviet occupation, the Lithuanian Prosecutor's Office became a constituent part of the Soviet Prosecutor's Office. Its main task was to implement the Leninist principle according to which the supreme authorities had to ensure that all institutions, state committees and agencies, enterprises, bodies and organisations, executive and administrative bodies of local councils of people's deputies, collective farms, committees and other public organisations and officials, as well as citizens enforced the laws in a correct and uniform manner.

6.4. At the beginning of the National Revival of Lithuania, a team of the Lithuanian Reform Movement *Sąjūdis* was formed within the Lithuanian SSR Prosecutor's Office with the aim of restoring the Prosecutor's Office of the independent Lithuania. This period could be regarded as a transitional period from the Soviet Prosecutor's Office to the Prosecutor's Office of the independent and democratic state recognising the rule of law and giving priority to human rights.

7. On 11 March 1990 following the Restoration of Lithuania's Independence and adoption of the Provisional Basic Law, the Prosecutor's Office was granted a constitutional status for the first time in the history of our state, and the Provisional Constitution set out its status and powers, which also included much of the elements of the Soviet system. Just as during the Soviet occupation, the Prosecutor's Office was entrusted with the task of ensuring that all ministries, agencies, enterprises, institutions and organisations, executive and administrative bodies of local councils of people's deputies, collective farms, cooperative and other public organisations and officials, while the citizens enforced the laws in a correct and uniform manner. Appointment of the prosecutor of the Republic of Lithuania came within the competence of the Supreme Council to which the prosecutor was accountable. It also enshrined the prosecutor's independence. It means that the Prosecutor's Office was an independent institution at this stage of state development.

8. Article 118 of the Constitution of the Republic of Lithuania, drafted by the Supreme Council-Reconstituent Seimas of the Republic of Lithuania and adopted by the citizens of the Republic of Lithuania in the Referendum of 25 October 1992, concerns the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania and defines its constitutional status, leaving it to the legislators to establish its operational and organisational structure. The organisational model of the Prosecutor's Office at this stage could be described as a system of autonomous authority bodies with the

set objective of building links with courts in certain periods. In order to implement Article 118 of the Constitution, the Seimas of the Republic of Lithuania was obliged to draft and pass legal acts necessary for the reform of the Prosecutor's Office.

9. The judicial reform guidelines adopted on 14 December 1993 by the respective decision of the Seimas of the Republic of Lithuania and the Programme for the Implementation of the Judicial Reform based on the abovementioned guidelines and adopted by the Government Resolution on 9 June 1994 governed the reform of the Prosecutor's Office. The implementation of the reform was planned to come in several stages. The first stage of the reform was to consist of drafting a legal basis for the judicial reform, including substantive law and adjective law codes as well as other laws. During the second stage, the reformed judicial institutions should start functioning and new authorities should be established for performing the functions transferred from the Prosecutor's Office and other functions. Even though the key tasks foreseen in the guidelines for the judicial reform have been implemented, it is still impossible to clearly say whether the Procurator's Office has indeed become an institution that successfully implements the tasks it is authorised to implement under the Constitution. By adopting the necessary legislation and transferring to other existing institutions and newly established authorities the functions that are not to be attributed to the Procurator's Office in the first place, the legislator has made the jurisdiction of the Procurator's Office more transparent, yet the institution still has some powers characteristic of the court.

The amendments to the guidelines of the judicial reform made on 25 June 1998 did not have any substantial impact on the reform of the Procurator's Office.

10. As a body authorised to interpret the Constitution, the Constitutional Court of the Republic of Lithuania amended the functions of the Prosecutor's Office and clearly defined its place in the balance of powers of the state. By decision of 14 February 1994 and its later decisions, the Constitutional Court judged that the functions of the prosecutors are regulated by Section 9 of the Constitution, *the Court*, therefore, procurators are treated as an integral part of the judiciary, but that does not mean that they can administer justice. Later, the Constitutional Court gave another interpretation of the place of the Prosecutor's Office in the system of state institutions, putting it outside the judiciary.

11. In 2003, by adopting amendments to Article 118 of the Constitution, the Seimas of the Republic of Lithuania expanded the functions of prosecutors, provided for their independence, and established the hierarchy inside the Procurator's Office. Subsequent to these constitutional amendments, the Constitutional Court developed the constitutional doctrine of the institution, establishing that under the Constitution, the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania is a

centralised public institution granted with specific management authorities and that it does not belong to the institutions governing the state under Article 5.1 of the Constitution. The Prosecutor's Office does not form part of the judiciary.

12. The weak point in the activities of the Procurator's Office is the defence of the public interest. A review of the historical development of the public interest leads to the conclusion that the understanding of the concept varies, reflecting a certain stage of development of society and the state. Modern analysis of the notion of the public interest demonstrates that the definition of the notion is only possible through considering certain features and aspects. Thus, in the regulatory context, the public interest is a market instrument, mandatory for all stakeholders. It has to encompass and reflect the interests of a variety of stakeholders affected by the regulation. The public interest notion has a consistency to it and is normally attributable equally to all. The notion of the public interest lacks definition in the legislation of the Republic of Lithuania. Therefore, each time when a question arises as to whether a particular interest can be considered to be public, justification is needed. Any violation of personal or group interests, when the person or the group is defended by the constitution and the state, may be used as a justification. According to the author, there is a need for legal provisions on relations arising from the defence of the public interest. It is necessary to define the notion of the public interest and establish its features, as well as legitimise the organisational managing role of the Procurator's Office in the field.

13. In view of the disadvantages of the model of the Prosecutor's Office of the Republic of Lithuania under the amendments to Article 118 of the Constitution adopted on 20 March 2003, namely, the inability of the Prosecutor's Office to implement the key function, i.e. criminal persecution efficiently and the inefficient control of activities, the cumbersome model, and lack of cost-efficiency as well as non-presence in the joint persecution policy and defence of the public interests, civic rights, and legitimate interests by the state and governing institutions, there was a need to amend Article 118 of the Constitution and make the relevant amendments to the legislation. The decrease in the trust placed in the activities of the prosecutors makes this an urgent task.

14. Based on the experience of the Republic of Lithuania and other EU Member States, in keeping with the recommendations of the Council of Europe and in view of the fact, that the current business model of the Prosecutor's Office is ineffective and fails to meet the expectations of the population, the country's Constitution and laws need to be amended in order to have a more efficiently operating Prosecutor's Office with a simpler organisational structure, an Office that costs less for the state to maintain and that is functionally better aligned with the executive. With this objective in mind, the author of the present text proposes the following legal amendments.

Proposals for legal provisions

1. Constitutional provisions:

1.1. Article 118 of the Constitution should be amended and set forth to read as follows:

“Article 118

Prosecutors shall organise and direct pre-trial investigation, and prosecute criminal cases on behalf of the State.

Prosecutors shall, in the cases prescribed by law, defend the public interest.

When discharging their functions, prosecutors shall be independent and shall observe only the law.

Prosecutor General shall be appointed and dismissed from office by the President of the Republic upon the motion of the Government.

The system of the Prosecutor’s Office, the status of prosecutors and the procedure for their appointment and dismissal shall be established by law.“

1.2. Article 84.11 of the Constitution should be amended to provide that the Prosecutor General shall be appointed and dismissed from office by the President of the Republic upon the motion of the Government.

2. Legal provisions:

2.1. Article 6 of the Republic of Lithuania Law on the Prosecutor’s Office should be amended and set forth to read as follows:

„Article 6. Composition of the Prosecutor’s Office

1. The prosecutor’s office shall consist of the Office of the Prosecutor General and regional prosecutor’s offices.

2. Regional prosecutor’s offices shall consist of units of regional prosecutor’s offices as well as of city and district units.“

2.2. Article 9.4 of the Republic of Lithuania Law on the Prosecutor’s Office should be deleted.

2.3. Chapter 4 of the Law mentioned above should be amended by supplementing it with Article 22 ¹ and set forth to read as follows:

“22¹ Procedure for Appointing and Dismissing Chief Prosecutors of Departments and Divisions of the Prosecutor General’s Office and of Regional Prosecutor’s Offices

1. The post of the chief prosecutor of a department and a division of the Prosecutor General’s Office and of a regional prosecutor’s office may be filled by a person who is 30 years old and over, is of high moral character, has a good command of the state language, i.e. the Lithuanian language, is a citizen of the Republic of Lithuania, has a Master’s degree in law from a university or a professional lawyer qualification degree, has a record of at least five years of work as a prosecutor or at least five years standing as a judge or a record of at least five years

of service as a university law professor having Doctor or Habil. Doctor in Social Sciences (Law) degree.

2. Chief prosecutors of departments and divisions of the Prosecutor General's Office and of regional prosecutor's offices, having won the competition under the procedure set by the Minister of Justice of the Republic of Lithuania, shall be appointed for a term of five years pursuant to the prosecutor general's order.

3. Chief prosecutors of departments and divisions of the Prosecutor General's Office and of regional prosecutor's offices shall be dismissed from office pursuant to the prosecutor general's order:

- 1) upon handing in his resignation;
- 2) upon expiry of the term of office or when he reaches retirement age;
- 3) if he is unable to fulfil his duties for health reasons;
- 4) if he is elected to another office or transferred with his consent to another job;
- 5) if he loses the citizenship of the Republic of Lithuania;
- 6) if he breaches the oath by his action;
- 7) upon the entry into force of a judgement of conviction against him.”

CURRICULUM VITAE

Name: Vidmantas

Surname: Žiemelis

Contacts: *viziem@lrs.lt*

Education:

1969–1977	Vilnius State University (at present, Vilnius University), Faculty of Law
-----------	---

Work experience:

2008–present	member of the Seimas of the Republic of Lithuania, member of the Seimas Committee on Legal Affairs
2004–2008	member of the Seimas of the Republic of Lithuania, member of the Seimas Committee on Legal Affairs
2001–2004	lawyer, Law Firm “V. Žiemelis, A. Valys and partners”
1996–2000	member of the Seimas of the Republic of Lithuania, member of the Legal Committee of the Seimas
1996–1998	Minister of the Interior
1992–1996	member of the Seimas of the Republic of Lithuania, member of the State and the Law Committee of the Seimas
1990–1992	deputy of the Supreme Council – Reconstituent Seimas, member of the Legal System Commission of the Seimas
1981–1990	assistant public prosecutor specialising in Vilnius transport, public prosecutor at the General Supervision Division of the Public Prosecutor’s Office of the Lithuanian SSR
1973–1981	employee, legal consultant, head of the personnel training division at the association of enterprises manufacturing household products
1971–1973	military conscription in Kaluga (Russia)
1969–1971	employee at several construction organizations

PROKURATŪROS RAIDĄ LIETUVOJE: NUO ORDINARINIO IKI KONSTITUCINIO INSTITUTO

Santrauka

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos prokuratūros teisinio reguliavimo kelyje buvo ir yra spęstinių problemų. Lietuvoje teisės mokslininkai neturi vieningos nuomonės dėl šios institucijos vietos – ar tai teisminės valdžios dalis, ar savarankiška teisėsaugos institucija, ar vykdomosios valdžios padalinys.

1918 m. vasario 16 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo įkurta ir prokuratūros institucija, pavadinta valstybės gynėjo įstaiga. Pradžioje buvo įsteigtos valstybės gynėjo institucijos prie Vyriausiojo Tribunolo ir apygardų teismų. Pagrindinė valstybės gynėjo pareiga – kovoti su nusikalstamumu, iškeliant baudžiamąsias bylas, prižiūrint rengiamąjį tardymą bei atliekant policijai svarbesnius procesinius veiksmus, dalyvaujant teisme. Pabrėžtina, kad valstybės gynėjas administraciniu požiūriu nebuvo pavaldus teismo vadovybei. Jį saistė tam tikri pavaldumo ryšiai su vykdomąją valdžia, išlaikant savarankiškumą priimant sprendimus konkrečiose bylose. 1926 m. Seimo dešiniajai opozicijai įvykdžius valstybės perversmą, valstybės gynėjo, o vėliau prokuroro institucijos priklausomybė nuo vykdomosios valdžios padidėjo, tačiau jų savarankiškumas ir nepriklausomumas priimant sprendimus konkrečiose bylose nebuvo pažeistas. Per 22 valstybės nepriklausomybės metus sukurta hierarchinė prokuratūros sistema prie teismų, jiems nepavaldi, tačiau padedanti vykdyti teisingumą. Jos statusą, vietą valstybės institucijų tarpe nustatė įstatymai.

1941 m. sovietinė, fašistinė ir pakartotinė 1944 m. sovietinė okupacijos sustabdė Lietuvos valstybės prokuratūros instituto vystymąsi. Okupacijos metais Lietuvoje veikė kitų valstybių teisės aktai, išskyrus trumpą 1941 m. laikotarpį, egzistuojant laikinai Lietuvos Vyriausybei.

1992 m. Konstitucijos 118 straipsnis (pirma redakcija), nustatantis prokurorų statusą, yra IX skirsnyje „Teismas“.

Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 14 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstatuoja, kad prokurorų funkcijos yra nustatytos Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, todėl prokurorai čia traktuojami kaip teisminės valdžios sudedamoji dalis. Konstitucinis Teismas vėliau keičia Konstitucijos aiškinimą – nelieta nuostatų apie teisminę valdžią.

2003 m. Konstitucijos pataisos – 118 straipsnio nauja redakcija išplečia prokurorų teises.

Disertacinio darbo tikslas – pateikti prokuratūros teisinio reguliavimo ir veiklos nuo 1918 metų iki šių dienų mokslinę analizę, atskleisti pagrindinius raidos etapus, jų ypatumus, parodyti, kodėl Lietuvos Respublikos prokuratūra tapo tokia, kokia ji yra dabar.

Disertacinio darbo uždaviniai :

- atskleisti įvairių prokuratūros Lietuvoje raidos etapų specifiką, prokuratūros veiklos teisinio reguliavimo ir veiklos ypatumus;
- išsiaiškinti prokuratūros teisinio reguliavimo ir jos praktikos kitimo priežastis;
- prokuratūros raidą nagrinėti ją siejant su Lietuvos valstybės ir teisės raida;
- išanalizuoti 1918–1940 m. prokuratūros teisinį reguliavimą ir veiklą, išsiaiškinti, kodėl priimtinas toks prokuratūros modelis, kaip ir kodėl jis kito;
- nagrinėti kokią „paveldą“ paliko pirmoji ir antroji sovietų okupacijos bei fašistinės Vokietijos okupacija;
- išnagrinėti prokuratūros raidą po 1990 m. Nepriklausomybės atkūrimo: prokuratūros statuso įtvirtinimas 1990 m. Lietuvos Respublikos Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme, Prokuratūros įstatymas ir to meto teisinis prokuratūros reguliavimas, jos statuso kaita 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir įstatymuose, tai pat 2003 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Prokuratūros įstatymo pakeitimuose;
- pateikti siūlymus dėl tolesnio optimalaus Lietuvos Respublikos prokuratūros teisinio reguliavimo .

Tyrimo objektas. Šios disertacijos tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos prokuratūros instituto raida 1918–2010 m. (nuo Nepriklausomybės atkūrimo 1918 m. iki 2010 m.), t.y. nuo ordinarinio reguliavimo įstatymu iki konstitucinio instituto.

Ginamieji teiginiai :

1. 1918 m. atkūrus Nepriklausomybę, tuometiniai Lietuvos valstybės vadovai suvokė prokuratūros, kaip teisėsaugos institucijos, įsteigimo būtinybę. Pasirinktą prokuratūros prie teismų modelį lėmė tuometinė prokuratūros vaidmens ir organizacijos samprata, Lietuvoje geriausiai žinomi prokuratūros organizacijos ir veiklos Rusijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje pavyzdžiai, taip pat mūsų šalies teisinės galimybės. Tarpukario Lietuvos Respublikos (1918–1940m.) prokuratūra (tiek Valstybės gynėjai, o po 1933 m. – prokurorai) veikė kaip organai, padėję teismams vykdyti teisingumą. Prokuratūra, nors ir sukurta prie teismų, savo darbe ir veikloje buvo nepriklausoma ir savarankiška.

Toks prokuratūros organizacijos ir veiklos teisinis reguliavimas atitiko to meto dominuojančius standartus. Ordinarinis reguliavimas laikytas pakankamu (panašiai kaip ir Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje).

2. Pirmosios sovietinės okupacijos metais (1940–1941) Lietuvos prokuratūra buvo sunaikinta ir įkurta Lietuvos TSR prokuratūra. Lietuvą oficialiai inkorporavus į TSRS, Lietuvos TSR prokuratūra tapo TSRS prokuratūros padaliniu.

3. Vokiečių okupacijos (1941–1944) pradžioje Lietuvos Laikinoji Vyriausybė bandė atkurti iki 1940 m. galiojusį prokuratūros statusą, organizacinę struktūrą. Reicho valdžiai 1941 m. rugpjūčio 5 d. nutraukus Lietuvos Laikinosios Vyriausybės veiklą, Lietuvos prokurorai dirbo kontroliuojami vokiečių valdžios ir paklusdami Reicho nustatyta tvarka, todėl jų veiklos negalime laikyti Lietuvos valstybės institucijos veikla.

4. Antrosios sovietinės okupacijos metais (1944–1990) įkurtas TSRS prokuratūros padalinys Lietuvoje, pavadintas Lietuvos TSR prokuratūra. Pagrindinis jos uždavinys – įgyvendinti taip vadinamą lenininį principą – vykdyti aukščiausiąją priežiūrą, kad visos institucijos, valstybiniai komitetai ir žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių liaudies deputatų tarybų vykdomieji ir tvarkomieji organai, kolūkiai, komitetai bei kitos visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus.

5. Prasidėjus atgimimui, Lietuvoje veikusioje prokuratūros sistemoje įsikūrė Sąjūdžio grupė. Dauguma to meto prokuratūros darbuotojų palaikė Lietuvos Respublikos prokuratūros atkūrimo idėją. Tai sudarė prielaidas po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo jiems įsijungti į Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą.

6. 1990 m. atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, buvo priimtas Laikinis Pagrindinis Įstatymas, kuriame prokuratūrai skirtas 15 skirsnis. Prokuratūros funkcijos buvo panašios kaip ir sovietų okupacijos laikotarpiu. Jai palikta ir demokratinėms valstybėms nebūdinga funkcija – vykdyti aukščiausiąją priežiūrą, kad visos ministerijos, žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių liaudies deputatų tarybų vykdomieji organai, kolūkiai, kooperatinės bei kitokios visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus. Lietuvos Respublikos prokurorą skyrė Aukščiausioji Taryba, kuriai jis buvo atskaitingas ir atsakingas. Taip pat įtvirtinta ir prokuroro nepriklausomybė. Taigi šiuo valstybės kūrimosi etapu prokuratūra dar vykdė demokratinėms valstybėms nebūdingas iš sovietinės sistemos paveldėtas funkcijas, tačiau buvo savarankiška, turinti plačius įgaliojimus ir hierarchinę sistemą institucija.

7. 1992 m. spalio 25 d. tautos referendume priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje prokurorų institutui skirtas 118 straipsnis IX skirsnyje „Teismas“, todėl prokurorai iki Konstitucinio Teismo jurisprudencijos pokyčių (t. y. konstitucinės doktrinos korekcijų, atsisakant teiginio, kad prokuratūra yra teisminės valdžios sudedamoji dalis) 1998 m. buvo traktuojami kaip teisminės valdžios sudedamoji dalis, nors ir negalintys vykdyti teismams priskirtų teisingumo funkcijų. Jų pagrindinė užduotis – palaikyti valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylo-

se, vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir kontroliuoti kvotos organų veiklą. Šiame etape atsisakoma išskirtinio prokuratūros statuso, pavedant prokuratūrai vykdyti demokratinėms valstybėms būdingas prokurorų funkcijas, kuriomis pasinaudodami jie padeda teismams vykdyti teisingumą.

8. 2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas, pakeisdamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnį, išplėtė prokurorų funkcijas, įteisino konstitucinį prokurorų nepriklausomumą ir nustatė nepriklausomą prokuratūros hierarchinę sistemą. Po šių Konstitucijos pataisų Lietuvos Respublikos prokuratūra traktuotina kaip nepriklausoma teisėsaugos institucija, nepriskirtina nei teisminei, nei vykdomajai valdžiai.

9. Formuojant optimalų Lietuvos Respublikos prokuratūros modelį, būtina atsižvelgti į Lietuvos bei kitų Europos demokratinių valstybių patirtį. Apibrėžiant prokuratūros statusą yra tikslinga stiprinti jos funkcinis ryšius su vykdomąją valdžia.

Disertacinio darbo naujumas ir reikšmė. Disertacinis darbas naujas dviem aspektais :

1) jame pirmą kartą išsamiai ištirtas istorinis prokuratūros raidos aspektas – kaip ir kodėl kito įvairūs šio instituto elementai, jų samprata, teisinis reguliavimas;

2) disertaciniame darbe, remiantis istorine Lietuvos prokuratūros raida, Europos Sąjungos šalių ir kitų demokratinių Europos valstybių patirtimi, mokslininkų darbais bei praktikų apklausos analizės išvadomis, pateikiamas optimalus prokuratūros veiklos organizavimo modelis taip pat jo įgyvendinimui reikalingi Konstitucijos ir įstatymų pakeitimai.

Tyrimų apžvalga. Prokuratūros raida Lietuvoje prasidėjo nuo ordinarinio instituto ir baigėsi konstituciniu.

Atliekant tyrimą, nagrinėjami pirminiai (Lietuvos Respublikos teisės aktai ir kitų valstybių norminiai teisės aktai) ir antriniai (pvz.: mokslo straipsniai, statistiniai duomenys) informacijos šaltiniai.

Pirminiai šaltiniai: 1918–1940 m. Lietuvos Respublikos teisės aktai, 1990 m. Laikinasis Pagrindinis Įstatymas ir kt. teisės aktai, 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija, Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys prokurorų veiklą, užsienio valstybių konstitucijos ir įstatymai.

Antriniai šaltiniai: Lietuvos Respublikos prokuratūros teisinio reguliavimo ir veiklos raidos klausimus nagrinėjantys mokslo straipsniai, taip pat monografijų ar kolektyvinių darbų atskiri skyriai.

Pirmajame dešimtmetyje po Nepriklausomybės atkūrimo parašytame S. Dvarecko straipsnyje „Lietuvos prokuratūra 1918–1940 metais“ aprašyti proku-

ratūros kūrimo sunkumai pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais, prokurorų pavadinimo valstybės gynėjais motyvai, nušviečiama valstybės gynėjų instituto sistema, įsikūrusi prie teismų, teisės aktai, kuriais vadovavosi valstybės gynėjai, jų skyrimo ir atleidimo tvarka ir kt.

P. Kuconio ir V. Nekrošiaus veikalo „Teisėsaugos institucijos“ trečiajame skyriuje „Prokuratūra“ nagrinėjamas prokuratūros statusas teisinėje sistemoje, jos funkcijos ir kompetencija bei kiti klausimai.

2005 metais buvo surengta mokslinė konferencija „Lietuvos prokuratūrai 15 metų“. Šioje konferencijoje J. Žilys padarė pranešimą „Lietuvos prokuratūros istorijos etapai“, kuriame apžvelgė visus Lietuvos prokuratūros raidos etapus nuo 1918 m. iki 2003 m. Konstitucijos pataisų.

Prokuratūros problemoms suprasti yra aktualūs 1918–1940 m. Lietuvos autorių darbai, kaip antai: V. Andriulio „Lietuvos valstybės teisinės sistemos formavimo bruožai“, M. Maksimaičio „Nacionalinės ir perimtos teisės koegzistencijos principai tarpukario Lietuvoje“, G. Šeršėnavičiaus „Bendrasis teisės mokslas“, M. Maksimaičio, S. Vansevičiaus „Lietuvos valstybės ir teisės istorija“, autorių kolektyvo monografija „Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda“, išleista Mykolo Romerio universiteto, M. Maksimaičio „Lietuvos valstybės Konstitucijų istorija“ ir kt.

Sovietmečiu A. Kairelis parašė prokuratūrai skirtą knygą „Prokurorinė priežiūra Tarybų Lietuvoje“, tačiau šis leidinys nepasizymėjo tiriamąja sovietinės prokuratūros veiklos analize. Jame aprašyti istoriniai prokuratūros kūrimosi etapai po antrosios sovietų okupacijos. Sovietinės prokuratūros paskirtis, funkcijos, prokurorų teisės ir pareigos išanalizuotos ir aprašytos M. Strogovičiaus vadovėlyje juridinėms mokykloms „Baudžiamasis procesas“, A. Višinskio leidiniuose „Tarybinis baudžiamasis procesas“ ir „Tardymo vadovavimas“ ir kt. leidiniuose.

Disertacijoje pasinaudota ir R. Skipičio darbais „Nepriklausomą Lietuvą statant“ ir „Nepriklausoma Lietuva“.

Kaip antriniai šaltiniai paminėtini užsienio autorių darbai, padėję suprasti prokuratūros organizavimo ir veiklos teisinius principus: tai N. Rozino „Baudžiamasis procesas“ (1924 m.), J. Foinickio „Baudžiamojo proceso kursas“ (1912 m.), Rusijos teisingumo ministerijos leidinys „Medžiaga apie parengtinio tardymo tvarkos įstatymines nuostatas“ (1882 m.). Kai kurie prokuratūros instituto raidos aspektai atskleisti J. Pradelio (lyginamoji baudžiamoji teisė), A. Perrodet (prokuratūros organizacijos ir veiklos Anglijoje, Velse, Škotijoje, Italijoje ir Prancūzijoje lyginamoji studija) V. Krey (Vokietijos baudžiamasis procesas ir baudžiamojo persekiojimo institucijos) ir kitų autorių darbuose.

E. Šileikis veikale „Alternatyvi konstitucinė teisė“ analizuoja prokurorų konstitucinį statusą, nustatytą 1992 m. Konstitucijoje ir po 2003 m. Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo. Tiesa, kai kurie autoriaus teiginiai verti diskusijos.

Darbe panaudoti Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Lietuvos Respublikos Seimo archyvo dokumentai bei duomenys ir internete paskelbta medžiaga.

Darbo metodologija.

Darbe remiamasi teisinio tyrimo, bendraisiais mokslinio pažinimo metodais. Tyrimo problematika skatina taikyti ir kitus specialiuosius teorinius metodus.

Pagrindinis tyrimo metodas – teisinių dokumentų, t.y. Lietuvos valstybės konstitucijų, Konstitucinio Teismo aktų, prokuratūros įstatymų, kitų įstatymų ir Seimo nutarimų bei poįstatyminių aktų analizė, siekiant išnagrinėti prokuratūros raidą nuo ordinarinio iki konstitucinio instituto. Siekiant visapusiškai, kompleksiškai ir objektyviai atskleisti tiriamojo reiškinio esmę, taikyti tokie mokslinių tyrimų metodai:

Istorinis metodas taikytas siekiant atskleisti Lietuvos Respublikos prokuratūros instituto reguliavimo ir veiklos raidą. Suvokus, kad šis institutas kito skirtingais mūsų šalies raidos laikotarpiais, nustatyta, kokios priežastys lėmė teisinio reguliavimo ir veiklos pokyčius.

Loginis metodas buvo būtinas aiškinant teisinio reguliavimo turinį ir teisinę praktiką.

Indukcija ir dedukcijų analizė buvo neišvengiama atskleidžiant mokslinio darbo tikslus, darant apibendrinimus ar išvadas.

Sisteminės analizės metodas leido suvokti sisteminius prokuratūros organizavimą ir veiklą reguliuojančių teisės normų ryšius, juos suvokti kaip bendros teisinės sistemos sritį, kompleksškai analizuoti problemas, prokuratūrą matyti kaip valstybės institucijų sistemos dalį.

Sociologinis metodas derintas su sisteminiu metodu tam, kad ištirti visuomenės požiūrį į šią instituciją, šio požiūrio raidą.

Pokalbio metodas panaudotas išanalizuoti visuomenei žinomus faktus, kurie nėra aprašyti teisinėje literatūroje, tačiau svarbūs nagrinėjant prokuratūros raidos Lietuvoje tam tikrus etapus.

Teleologinis metodas buvo taikytas siekiant atskleisti, kokius tikslus turėjo teisės aktų kūrimo subjektai, kokių tikslų buvo priimami vieni ar kiti sprendimai prokuratūros veiklos organizavimo klausimais.

Lyginamasis metodas buvo taikytas Lietuvos Respublikos ir kitų šalių prokuratūrų statusui ir raidai palyginti.

Tyrimų rezultatai ir darbo struktūra. Darbas sudarytas iš įvado, darbo metodologijos ir tyrimų apžvalgos, keturių dėstomosios dalies skyrių, išvadų ir

pasiūlymų, santraukos anglų kalba, literatūros, disertacinio darbo tema publikuotų straipsnių sąrašų, disertacinio darbo priedų.

Disertacijos įvade dėstomos bendrosios nuostatos, aptariamas temos aktualumas ir mokslinis naujumas (prokuratūros samprata, jos instituto pokyčiai ir kt.), aprašomas tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai, aptariami disertacijos tikslai, jos ginamieji teiginiai, šaltiniai, tema ir atliktų tyrimų apžvalga bei tyrimų metodologija.

Disertacijos tiriamąją dalį sudaro keturi skyriai, kurių kiekvienas suskirstytas į poskyrius ir dalis, kuriuose nagrinėjami tam tikri tyrimo objekto aspektai.

Pirmajame darbo skyriuje analizuojamas Lietuvos Respublikos prokuratūros teisinis statusas ir veikla bei raida 1918–1940 metais: nuo valstybės gynėjo iki prokuratūros institucijos.

1918 m. atkūrus Lietuvos valstybę po daugiau kaip amžiaus užsitęsusio Rusijos imperijos okupacinio periodo ir ketverius metus Lietuvą alinusio Pirmojo pasaulinio karo, stokojant išsilavinusių žmonių, ypač teisininkų, neįmanoma buvo sukurti lietuviškas tradicijas puoselėjusią teisinę sistemą, prokuratūrą, nes okupantas siekė „išmušti“ iš lietuvių galvų Lietuvos garbingą valstybingumo praeitį. Be to, esant mūsų šaliai nepriklausomai, tokios institucijos nebuvo.

Taigi, Lietuva neturėjo galimybių ir laiko sukurti teisinių aktų, nustatančių teismų, valstybės kaltinimo ir kitų teisėsaugos institucijų sistemą, struktūrą, funkcionavimo pagrindus ir kitus svarbius dalykus reikalingus teisinių institucijų normaliam darbui, todėl turėjo vadovautis iki tol galiojusiais Rusijos imperijos, o Klaipėdos kraštas ir Vokietijos įstatymais. Norint suprasti besikuriančios Lietuvos prokuratūros esmę, jos paskirtį, darbe išanalizuota prokuratūros kilmė, Rusijos imperijos prokuratūros raida ir jos, Vokietijos, iš dalies Prancūzijos įtaka Lietuvos prokuratūros kūrimo procesui.

1918 m. lapkričio 18 d. Lietuvos valstybės Tarybai priėmus Laikinąjį teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymą, kuriama konstatuojama, kad prie apygardų teismų ir Vyriausiojo Tribunolo yra valstybės gynėjai (prokuratoriai), pradėjo kurtis valstybės gynėjų institucijos, atsisakant lietuvių tautai nepriimtino prokurorų pavadinimo. Pradžioje paskirtas Valstybės gynėjas prie Vyriausiojo Tribunolo, po to valstybės gynėjai prie apygardų teismų ir galiausiai – Valstybės gynėjas prie apeliacinių rūmų.

Taigi, valstybės gynėjų įstaigos buvo įsteigtos prie teismų, tačiau jos nebuvo pavaldžios teismams. Valstybės gynėjai, būdami atskaitingi vykdomajai valdžiai kaip valstybės įstaiga, vykdydami tiesioginį darbą, buvo nepriklausomi.

Po 1926 m. valstybės perversmo Valstybės gynėjo institucija (nuo 1933 m. prokuroro institucija) tapo labiau susijusi su vykdomąja valdžia, tačiau jiems atliekant konkrečius rengiamojo tyrimo prokurorinę priežiūrą, dalyvaujant konkrečiuose teismų procesuose, išliko nepriklausomi.

Šiame Lietuvos prokuratūros kūrimosi ir raidos etape prokuratūros institutas nebuvo konstitucionalizuotas, o po valstybės perversmo jos veikla reguliuojama ne tik įstatymais, bet ir poįstatyminiais aktais. Taigi, prokuratūros darbo organizavimo modelis neatitiko nei vienam iš žinomų klasikinių modelių. Tai institucija sukurta prie teismų, tačiau susijusi su vykdomąja valdžia.

Antrajame skyriuje nagrinėjama Lietuvos valstybės prokuratūros pertvarkymo į sovietinę prokuratūrą ir jos panaikinimo raida inkorporavus Lietuvą į SSRS sudėtį pirmosios okupacijos metu.

Lietuvos prokuratūros griovimas prasidėjo laikinai einančio Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas J. Paleckio 1940 m. liepos 1 d. aktu patvirtinant Laikinąjį teismų santvarkos įstatymo pakeitimą, kuriuo suteikta teisė Teisingumo ministrui atleisti prokurorais dirbusius kvalifikuotus teisininkus, ir jų vietoje paskiriant, mažaraščius ir neturinčius patirties darbuotojus, tačiau ištikimus tarbų valdžiai.

1940 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvą inkorporavus į TSRS, priimta ir Lietuvos TSR Konstitucija, įteisinusi Lietuvos TSR prokuroro skyrimo, priklausomumo ir pavaldumo tvarką tiesiogiai nuo TSRS generalinio prokuroro, Lietuvos prokuratūra tapo TSRS prokuratūros sistemos dalimi.

TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui 1940 m. lapkričio 30 d. nusprendus Lietuvos TSR teritorijoje taikyti RTFSR kodeksus, Lietuvos TSR prokuratūra, paklusdama TSRS prokuratūrai, vadovavosi ir Rusijos TSR kodeksais, t.y. Lietuvos prokuratūra, būdama kitos valstybės prokuratūros dalimi, tapo ir vienu iš sovietinės sistemos represijų įrankiu.

Taip pat analizuojama prokuratūros veikla ir statusas fašistinės okupacijos laikotarpiu. Vokietijos – Sovietų sąjungos karo išvakarėse Lietuvos aktyvistų frontas organizavo ginkluotą sukilimą prieš sovietinį režimą ir, prasidėjus karui, t.y. 1941 m. birželio 23 d., paskelbė apie Nepriklausomos Lietuvos atstatymą ir Laikinosios Vyriausybės sudarymą 1938 m. Lietuvos Konstitucijos pagrindais. Po šių veiksmų atkurtos ir iki karo veikusios prokuratūros, tačiau 1941 m. rugpjūčio mėn. 5 d. Reicho paskirtajam Generaliniam komisarui pareiškus apie Lietuvos Laikinosios Vyriausybės paleidimą, prokuratūra tapo pavaldi okupacinei valdžiai ir veikė jai paskirtoje srityje.

Trečiajame skyriuje nagrinėjama 46 metus užsitęsusios antrosios sovietų okupacijos laikotarpiu Lietuvos prokuratūros, kaip SSRS prokuratūros padalinio, veikla, prokurorinės priežiūros esmė, tikslai stalinizmo ir vėlesniais sovietinės stagnacijos bei atgimimo laikotarpiais.

1944 m. reokupuotoje Lietuvoje atkurtas LTSR Konstitucijos ir įstatymų galiojimas, veikusios valstybinės institucijos, tarp jų ir prokuratūra. Pokario metais Lietuvos TSR prokurorais buvo skiriami iš Sovietų sąjungos atsiųsti teisininkai ne lietuviai, kurie prisidėjo ir prie nekaltų žmonių represijų. Prokuratūros veiklos

ideologiją formavo tų laikų SSRS prokuroras A. Višinskis. Prokuratūros sistema, pertvarkant administracinį teritorinį Lietuvos suskirstymą, taip pat keitėsi.

1969 m. galutinai susiformavo prokuratūros sistema Lietuvoje: Lietuvos TSR prokuratūra ir jai pavaldžios miestų rajonų prokuratūros. Pagrindinis jos uždavinys – įgyvendinti lenininį principą – vykdyti aukščiausiąją priežiūrą, kad visos institucijos, valstybiniai komitetai ir žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių liaudies deputatų tarybų vykdomieji ir tvarkomieji organai, kolūkiai, komitetai bei kitos visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus. Šiai, aukščiausiąją įstatymų priežiūrą vykdančiai institucijai politiškai vadovavo komunistų partija, tiesioginiame darbe – TSRS prokuratūra.

1988 m. prasidėjus atgimimo laikotarpiui ir susikūrus tautos atgimimo organizacijai Sąjūdžiui, LTSR prokuratūroje buvo įsteigta Sąjūdžio iniciatyvinė grupė, kuri išsikėlė tikslą atkurti savarankišką Lietuvos prokuratūrą. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1989 m. gegužės 18 d. įstatymu padarė LTSR Konstitucijos pakeitimai, kad Lietuvos teritorijoje galioja tik jos Aukščiausiosios Tarybos arba referendumu priimti TSRS įstatymai ir kiti Sovietų Sąjungos teisiniai aktai, tarp ir TSRS prokuratūros įstatymas. Tokiu būdu atsirado Lietuvos TSR prokuratūros dalinio savarankiškumo galimybės, tačiau tik teorinės, nes praktiškai tuo metu tai įgyvendinti nebuvo įmanoma.

Ketvirtajame skyriuje analizuojamas Lietuvos Respublikos prokuratūros teisinis statusas ir veikla Lietuvai atkūrus valstybingumą Laikinojo Pagrindinio Įstatymo galiojimo laikotarpiu ir Maskvos bandymai „paralyžiuoti“ šalies prokuratūros darbą, taip pat prokuratūros statuso paieškos Lietuvos Respublikos Konstitucijų projektuose.

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos Respublikos Nepriklausomybę ir priėmus Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą, pirmą kartą mūsų valstybės istorijoje prokuratūrai suteiktas konstitucinis statusas ir šalies Laikinojoje Konstitucijoje nustatytas jos statusas, įgaliojimai, paliekant juose nemažai sovietinės sistemos relikto elementų. Lietuvos Respublikos prokurorą skyrė Aukščiausioji Taryba, kuriai jis buvo atskaitingas ir atsakingas. Taigi šiuo valstybės kūrimosi etapu prokuratūra buvo savarankiška institucija.

1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos piliečių referendume priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje prokuratūrai skirtas 118 straipsnis, apibrėžiantis prokuratūros konstitucinį statusą, paliekant teisę įstatymų leidėjams nustatyti jos veiklos ir organizacinę struktūrą. Šiame etape prokuratūros veiklos organizavimo modelį galima įvardinti kaip savarankiškos valdžios įstaigų sistemą, bandant tam tikru laikotarpiu susieti ją su teismais. Konstitucijos 118 straipsnio įgyvendinimui Lietuvos Respublikos Seimas buvo įpareigotas kurti ir priimti prokuratūros pertvarkymui reikiamus teisės aktus. Prokuratūros reforma vyko pagal

Teisinės sistemos reformos metmenis, kuriems Lietuvos Respublikos Seimas priarė 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimu. Reformos vykdymas buvo planuojamas keliais etapais. Pirmuoju etapu parengiama teisinė reformos teisinė bazė (materialinės teisės, proceso kodeksai ir kiti įstatymai); antruoju etapu turi pradėti visiškai funkcionuoti pertvarkytos teisinės institucijos ir sukurtos naujos, perduodamoms prokuratūros ir kitoms funkcijoms atlikti. Įstatymų leidėjai, priimdami reikalingus įstatymus, perduodami prokuratūrai Konstitucijoje jai nepriskirtas funkcijas kitoms esamoms ir naujai įkurtoms valdžios institucijoms, išgrynino prokuratūros kompetenciją, tačiau prokuratūros kompetencijai vis dar išliko kai kurie įgaliojimai, kuriuos turėtų turėti tik teismas.

1998 m. birželio 25 d. Teisinės sistemos reformos metmenų redakcija esminės įtakos prokuratūros sistemos pertvarkai neturėjo. Įstatymų leidėjai, pati prokuratūra ir mokslininkai nesugebėjo atskleisti baudžiamojo persekiojimo sąvokos, kuri liko kaip abstrakcija. Kita svarbi prokuratūrai priskirta funkcija – įstatymų nustatyta tvarka ginti teisėtus valstybės interesus ir asmenų pažeistas teises – nėra aiški, neaptarti taikymo pagrindai, ribos ir t. t. Teisinio akto, nustatančio šios funkcijos sąvoką, taikymo ribas ir kitus svarbius dalykus, nėra.

Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 14 d. ir vėlesniuose nutarimuose buvo konstatavęs, kad prokurorų funkcijos yra nustatytos Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, todėl prokurorai čia traktuojami kaip teisminės valdžios sudedamoji dalis, tačiau tai nereikia, kad jie gali vykdyti teisingumą. Vėliau Konstitucinis Teismas pakeitė prokuratūros vietos valstybės institucijų sistemoje aiškinimą, nebepriskirdamas jos teisminei valdžiai.

Autoriaus nuomone, būtinas įstatyminis santykių, susijusių su viešojo intereso gynimu, reguliavimas, apibrėžiant viešojo intereso sąvoką ir nustatant jos požymius, įteisinant prokuratūros organizacinę vadovaujantį vaidmenį šioje srityje ir kt.

2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas pakeitė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnį, išplėsdamas prokurorų funkcijas, įteisindamas jų nepriklausomumą ir nustatydamas prokuratūros hierarchinę sistemą. Po šių pataisų Konstitucinis Teismas plėtojo šio instituto konstitucinę doktriną, atsisakydamas teiginio, kad prokuratūra yra teisminės valdžios sudedamoji dalis. Tačiau pasitikėjimas Lietuvos Respublikos prokuratūra po to, kai 2003 m. kovo 20 d. buvo priimti Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimai, kiekvienais metais mažėja.

Lietuvos Respublikos prokuratūros sistema viena brangiausių Europoje. Ji gremėzdiška, nesugebanti veiksmingai vykdyti svarbiausios funkcijos – baudžiamojo persekiojimo. Ji neištraukia į valstybės, pirmiausia į vykdomosios valdžios institucijų, bendrą baudžiamosios politikos, viešojo intereso, piliečių teisių ir teisėtų interesų gynimo politiką.

Remiantis Lietuvos valstybės ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių patirtimi, laikantis Europos Tarybos rekomendacijų ir atsižvelgiant į tai, kad da-

bartinis prokuratūros veiklos organizavimo modelis netenkina šalies gyventojų lūkesčių, šalies Konstitucija ir įstatymai yra keistini, patvirtinant pažangesnį, paprastesnės, mažiau kainuojančios ir veiksmingiau dirbančios, Lietuvos prokuratūros modelį.

Šio darbo pabaigoje autorius pateikia Lietuvos Respublikos prokuratūros sistemos ir jos vietos valstybės institucijų sistemoje modelį, pasiūlymus dėl įstatymų pakeitimo, reikalingus šiam prokuratūros modeliui įgyvendinti.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Lietuvos Respublikos prokuratūros organizacijos ir veiklos pagrindai yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnį (2003 m. kovo 20 d. redakcija) ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras. Pagal Konstituciją prokuratūra yra Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros. Prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo. Prokuratūros veiklą, prokurorų skyrimo ir atleidimo tvarką, statusą nustato Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (tuo pačiu ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme) įtvirtinta prokuratūros koncepcija – šio instituto raidos per visą XX a. padarinys. Lietuvos prokuratūros teisinio reguliavimo raidą nuo 1918 m. laikinojo Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymo iki dabar galiojančių Konstitucijos pataisų galima apibūdinti kaip kelių nuo ordinarinio iki konstitucinio instituto. Pažymėtina, kad prokuratūros statusas 1918–1940 metais nebuvo apibrėžtas nė viename konstituciniame akte. Ir tik po 1990 m. (iš pradžių Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme, nuo 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje) konstitucinis prokuratūros instituto įtvirtinimas tampa didžiausia šiai institucijai patikėtų funkcijų įgyvendinimo teisine garantija.

3. Prokuratūros raidą galima suskirstyti į keletą periodų: 1) 1918–1940 m. Lietuvos Respublikos prokuratūros kūrimosi ir įsitvirtino periodas (jame galima skirti 1918–1933 m. etapą ir 1933–1940 m. etapą); 2) 1990–1992 m. Lietuvos Respublikos prokuratūros atkūrimo periodas; 3) nuo 1992 m. iki šių dienų Lietuvos Respublikos prokuratūros įtvirtinimo periodas modernioje valstybės institucijų sistemoje (autorius linkęs skirti du etapus–1992–2003 m. etapą ir etapą po 2003 m. Konstitucijos pataisų).

4. Disertacijos autoriaus nuomone, 1940–1990 m. laikotarpio, svetimoms valstybėms (Sovietų Sąjungai ir fašistinei Vokietijai) okupavus Lietuvą, negalima laikyti Lietuvos Respublikos prokuratūros raidos periodu. Šį laikotarpį galime va-

dinti tik prokuratūros institucijos veikimo Lietuvoje istoriniu laikotarpiu, padariusiu tam tikrą įtaką ir Lietuvos Respublikos prokuratūros tolesnei raidai.

5. 1918 m. atkūrus Nepriklausomybę, Lietuvos valstybės valdžia suvokė prokuratūros, kaip teisėsaugos institucijos, įsteigimo būtinybę. Pasirinktą prokuratūros prie teismų modelį lėmė prokuratūros vaidmens ir organizacijos samprata, vyravę užsienio valstybių pavyzdžiai, šalies teisinės galimybės. Valstybės gynėjų (prokurorų) institucijos veiklos organizavimo modeliui pagal 1918 m. laikinąjį teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymą įtaką darė Rusijos, Vokietijos, iš dalies Prancūzijos teisinė mintis, taip pat iš Rusijos paveldėti baudžiamieji įstatymai. Valstybės gynėjo institucijos sistemos sukūrimas baigtas 1925 m., įsteigus pastutinąją Panevėžio apygardos teismo Valstybės gynėjo įstaigą. Valstybės gynėjo veiklos organizavimas buvo susijęs su teismais.

Tarpukario Lietuvos (1918–1940 m.) prokuratūra (tiek Valstybės gynėjai, o po 1933 m. – prokurorai) veikė kaip organai, padėję teismams vykdyti teisingumą. Prokuratūra, nors ir sukurta prie teismų, savo darbe ir veikloje buvo nepriklausoma ir savarankiška.

Po 1926 m. valstybės perversmo Valstybės gynėjo institucija (nuo 1933 m. prokuroro institucija) tapo labiau susijusi su vykdomąja valdžia ir šiame etape prokurorų veiklos organizavimo modelis „neįtilpo“ nė į vieno žinomo prokurorų veiklos organizavimo modelį. Tai buvo *prokuratūra, veikusi prie teismų ir glaudžiai susijusi su vykdomąja valdžia*. Nors Lietuvos konstituciniuose aktuose nebuvo apibrėžtas prokuratūrų valstybės gynėjų ir jų padėjėjų statusas, tačiau galiojusių teisės aktų visuma užtikrino valstybės gynėjų (prokurorų) nepriklausomumą ir savarankiškumą, vykdant kvotos ir parengtinio tyrimo priežiūrą, palai kant kaltinimą teismuose, ginant piliečių teises ir atliekant kitas funkcijas.

Galima teigti, kad 1918–1940 m. prokuratūros raidos teisinis reguliavimas atitiko to meto Europos šalių teisinio reguliavimo standartus. Tai buvo tik ordinarinis reguliavimas (panašiai kaip ir Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje).

6. Pirmosios (1940–1941) ir antrosios (1944–1990) sovietų ir fašistinės Vokietijos (1941–1944) okupacijos metais Lietuvos valstybingumo įgyvendinimas svetimų jėgų buvo suvaržytas.

6.1. Pirmosios sovietų okupacijos metais Lietuvos prokuratūros griovimas prasidėjo laikinai einančio Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas J. Paleckio 1940 m. liepos 1 d. aktu, patvirtinančiu Laikiną teismų santvarkos įstatymo pakeitimą, kuriuo teisingumo ministrui suteikta teisė spręsti, ar norintys prokurorais tapti asmenys yra pasirengę dirbti šį darbą, neatsižvelgiant į jų mokslo cenzą, patirtį, o Lietuvos prokuratūros „valymas“ prasidėjo pakeičiant kvalifikuotus ir patirtį turinčius darbuotojus ištikimais sovietinei valdžiai kadrais. Lietuvos prokuratūros institucijų veikla nutruko priėmus vadinamąją 1940 m. Lietuvos TSR Konstituciją. Joje buvo įteisinta Lietuvos TSR prokuroro skyrimo, priklausomu-

mo ir pavaldumo tvarka tiesiogiai nuo TSRS generalinio prokuroro. Lietuvos TSR prokuratūra tapo TSRS prokuratūros sistemos dalimi.

6.2. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, Lietuvos aktyvistų frontas (LAF) organizavo sukilimą Lietuvoje, sudarė Laikinąją Lietuvos Vyriausybę, bandė atkurti teisinių institucijų, tarp jų ir Lietuvos prokuratūros sistemą. Reicho valdžiai nutraukus Lietuvos Laikinosios Vyriausybės veiklą, Lietuvos prokurorai dirbo kontroliuojami vokiečių valdžios ir paklusdami Reicho nustatyti tvarkai. Taigi jų veiklos negalime laikyti Lietuvos valstybės institucijos veikla.

6.3. Antrosios sovietinės okupacijos metais prokuratūra tampa bendros sovietinės prokuratūros dalimi. Pagrindinis jos uždavinys – įgyvendinti lenininių principą – vykdyti aukščiausiąją priežiūrą, kad visos institucijos, valstybiniai komitetai ir žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių liaudies deputatų tarybų vykdomieji ir tvarkomieji organai, kolūkiai, komitetai bei kitos visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus.

6.4. Prasidėjus atgimimo laikotarpiui, Lietuvos TSR prokuratūroje įsisteigė Sąjūdžio grupė, turėjusi tikslą – atkurti nepriklausomos Lietuvos prokuratūrą. Ši prokuratūros veiklos laikotarpį galima laikyti pasiruošimu pereiti iš sovietinės prokuratūros į prokuratūrą, dirbančią nepriklausomoje demokratinėje valstybėje, pripažįstančioje teisės viešpatavimą ir žmogaus teisių prioritetą.

7. 1990 m. kovo 11 d. atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę ir priėmus Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą, pirmą kartą mūsų valstybės istorijoje prokuratūrai suteiktas konstitucinis statusas ir šalies Laikinojoje Konstitucijoje nustatytas jos statusas, įgaliojimai, paliekant juose nemažai sovietinės sistemos reliкто elementų. Prokuratūrai, kaip ir sovietų okupacijos laikotarpiu, pavesta vykdyti aukščiausiąją priežiūrą, kad visos ministerijos, žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių liaudies deputatų tarybų vykdomieji organai, kolūkiai, kooperatinės bei kitokios visuomeninės organizacijos, pareigūnai, taip pat piliečiai tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus. Lietuvos Respublikos prokurorą skyrė Aukščiausioji Taryba, kuriai jis buvo atskaitingas ir atsakingas. Taip pat įtvirtinta ir prokuroro nepriklausomybė. Taigi šiuo valstybės kūrimosi etapu prokuratūra buvo savarankiška teisėsaugos institucija.

8. 1992 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo parengtoje ir 1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos piliečių referendume priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje prokuratūrai skirtas 118 straipsnis, apibrėžiantis prokuratūros konstitucinį statusą, paliekant teisę įstatymų leidėjams nustatyti jos veiklos ir organizacinę struktūrą. Šiame etape prokuratūros veiklos organizavimo modelį galima įvardinti kaip savarankiškos valdžios įstaigų sistemą, bandant tam tikru laikotarpiu susieti ją su teismais. Konstitucijos

118 straipsnio įgyvendinimui Lietuvos Respublikos Seimas buvo įpareigotas kurti ir priimti prokuratūros pertvarkymui reikiamus teisės aktus.

9. Prokuratūros reforma vyko pagal Teisinės sistemos reformos metmenis, kuriems Lietuvos Respublikos Seimas pritarė 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimu, ir pagal jo pagrindu Vyriausybės 1994 m. birželio 9 d. nutarimu patvirtintą Teisinės sistemos reformos įgyvendinimo programą. Reformos vykdymas buvo planuojamas keliais etapais. Pirmuoju etapu parengiama teisinės reformos teisinė bazė (materialinės teisės, proceso kodeksai ir kiti įstatymai); antruoju etapu turi pradėti visiškai funkcionuoti pertvarkytos teisinės institucijos ir sukurtos naujos, perduodamoms prokuratūros ir kitoms funkcijoms atlikti. Nors pagrindinės užduotys, numatytos Teisinės sistemos reformos metmenyse, buvo atliktos, tačiau vienareikšmiai atsakyti negalima, ar prokuratūra tapo institucija, sėkmingai įgyvendinančia Konstitucijoje numatytus uždavinius. Įstatymų leidėjas, priimdamas reikalingus įstatymus, perduodamas prokuratūrai Konstitucijoje jai nepriskirtas funkcijas kitoms esamoms ir naujai įkurtoms valdžios institucijoms, išgrynino prokuratūros kompetenciją, tačiau prokuratūros kompetencijai vis dar išliko kai kurie įgaliojimai, būdingi teismui.

1998 m. birželio 25 d. Teisinės sistemos reformos metmenų redakcija esminės įtakos prokuratūros sistemos pertvarkai neturėjo.

10. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, oficialusis Konstitucijos interpretatorius, koregavo prokuratūros funkcijas ir aiškiai apibrėžė jos vietą valstybės valdžių sistemoje. Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 14 d. ir vėlesniuose nutarimuose buvo konstatavęs, kad prokurorų funkcijos yra nustatytos Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“, todėl prokurorai čia traktuojami kaip teisminės valdžios sudedamoji dalis, tačiau tai nereiškia, kad jie gali vykdyti teisingumą. Vėliau Konstitucinis Teismas koregavo prokuratūros vietos valstybės institucijų sistemoje aiškinimą, nebepriskirdamas jos teisminei valdžiai.

11. 2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas, pakeisdamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnį, išplėtė prokurorų funkcijas, įteisino prokurorų nepriklausomumą ir nustatė prokuratūros hierarchinę sistemą. Po šių Konstitucijos pataisų Konstitucinis Teismas plėtojo šio instituto konstitucinę doktriną, kurioje fiksuojama, kad pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos prokuratūra – tai centralizuota, specifinius valdingus įgaliojimus turinti valstybės institucija, ji nepriskiriama Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytoms valstybės valdžią vykdančioms institucijoms. Prokuratūra nėra teisminės valdžios sudedamoji dalis.

12. Achilo kulnas prokuratūros darbe yra viešojo intereso gynimas. Apžvelgus viešojo intereso istorinę raidą galima teigti, kad viešojo intereso sąvoka kintanti, ji atspindi tam tikrą valstybės ir visuomenės vystymosi etapą. Šiuolaikinė viešojo intereso sampratos analizė rodo, kad apibūdinti viešąjį interesą įmanoma tik tam tikrais požymiais: tai rinkos instrumentas reguliavimo kontekste; priva-

lomas vykdyti visoms šalims; atsižvelgiantis į įvairias šalis, kurioms reguliavimas turi poveikį; nuoseklus, taikomas visiems lygiai ir t. t. Lietuvos Respublikos įstatymuose viešojo intereso sąvoka neapibrėžta. Todėl kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti pagrindžiama, kad pažeidžiamas tam tikro asmens ar asmenų grupės interesas, kuris Konstitucijoje įtvirtintas, jos saugomas ir valstybės ginamas. Autoriaus nuomone, būtinas įstatyminis santykių, susijusių su viešojo intereso gynimu, reguliavimas, apibrėžiant viešojo intereso sąvoką ir nustatant jos požymius, įteisinant prokuratūros organizacinį vadovaujantį vaidmenį šioje srityje ir kt.

13. Išryškėjus Lietuvos Respublikos prokuratūros modelio, įtvirtinto pagal 2003 m. kovo 20 d. priimtas Konstitucijos 118 straipsnio pataisas, funkcionavimo trūkumams (nesugebėjimas veiksmingai vykdyti svarbiausios funkcijos – baudžiamojo persekiojimo, nepakankama veiklos kontrolė, modelio gremėzdiškumas ir brangumas, neįtraukimas į valstybės, pirmiausia į vykdomosios valdžios institucijų, bendros baudžiamosios politikos, viešojo intereso, piliečių teisių ir teisėtų interesų gynimo politikos vykdymą) būtina priimti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pataisas bei padaryti atitinkamas įstatymų pataisas. Nuolat mažėjantis visuomenės pasitikėjimas prokurorų veikla verčia šių priemonių pernelyg neatidėlioti.

14. Remiantis Lietuvos valstybės ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių patirtimi, laikantis Europos Tarybos rekomendacijų ir atsižvelgiant į tai, kad dabartinis prokuratūros veiklos organizavimo modelis funkcionuoja nepakankamai efektyviai, netenkina šalies gyventojų lūkesčių, šalies Konstitucija ir įstatymai yra keistini, įtvirtinant paprastesnės prokuratūros organizacijos, veiksmingiau dirbančios ir valstybei mažiau kainuojančios, funkcinio požiūriu daugiau susijusios su vykdomąja valdžia Lietuvos prokuratūros modelį. Tuo tikslu autorius siūlo šiuos teisinio reguliavimo pakeitimus.

Teisinio reguliavimo pasiūlymai

1. Konstitucinis teisinis reguliavimas:

1.1. Pakeisti Konstitucijos 118 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„118 straipsnis.

Prokuroras organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja bei palaiko valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose.

Prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina viešąjį interesą.

Įstatymas saugo prokuroro nepriklausomumą, vykdamas savo funkcijas.

Lietuvos Respublikos generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Vyriausybės teikimu.

Prokuratūros sistemą, prokurorų statusą, skyrimo ir atleidimo tvarką nustato įstatymas.“;

1.2. Konstitucijos 84 straipsnio 11 punktą pakeisti nustatant, kad generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Vyriausybės teikimu.

2. Įstatymų reguliavimas:

2.1. Pakeisti Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 6 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„ **6 straipsnis. Prokuratūros sandara**

1. Prokuratūrą sudaro Generalinė prokuratūra ir apygardų prokuratūros.

2. Apygardos prokuratūrą sudaro apygardos prokuratūros padaliniai ir miestų, rajonų skyriai.“

2.2. Panaikinti šio įstatymo 9 straipsnio 4 dalį;

2.3. Papildyti šio įstatymo ketvirtąjį skirsnį 22¹ straipsniu, jį išdėstant taip:

„22¹ **Generalinės prokuratūros departamentų, skyrių ir apygardų prokuratūrų vyriausiųjų prokurorų skyrimo ir atleidimo tvarka**

1. Generalinės prokuratūros departamento, skyriaus, apygardos prokuratūros vyriausiuoju prokuroru gali būti skiriamas asmuo, kuris yra ne jaunesnis kaip 30 metų, nepriekaištingos reputacijos, moka valstybinę lietuvių kalbą, turi Lietuvos Respublikos pilietybę, turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir yra įgijęs magistro ar teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, ne mažesnę kaip 5 metų tarnybos prokuroru ar teisėjo darbo stažą arba ne mažesnę kaip 5 metų teisinio pedagoginio darbo turint teisinės krypties socialinių mokslų daktaro arba habilituoto daktaro laipsnį stažą.

2. Generalinės prokuratūros departamento, skyriaus, apygardos prokuratūros vyriausieji prokurorai, laimėję Lietuvos Respublikos teisingumo ministro nustatyta tvarka konkursą, generalinio prokuroro įsakymu į pareigas skiriami penkeriems metams.

3. Generalinės prokuratūros departamento, skyriaus, apygardos vyriausieji prokurorai atleidžiami iš pareigų Generalinio prokuroro įsakymu, kai:

- 1) atsistatydina;
- 2) pasibaigia įgaliojimų laikas arba sulaukia senatvės pensijos amžiaus;
- 3) dėl sveikatos būklės negali eiti pareigų;
- 4) išrenkamas į kitas pareigas arba jo sutikimu perkeliamas į kitą darbą;
- 5) netenka Lietuvos Respublikos pilietybės;
- 6) savo poelgiu sulaužo priesaiką;
- 7) jam įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis.“

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Žiemelis, V. Bausmių politika. *Teisė*. 2000, 35: 137-140.
2. Žiemelis, V. Lietuvos prokuratūros organizavimas ir veikla 1918–1940 metais. *Jurisprudencija*. 2006, 12(90): 66-74.
3. Žiemelis, V. Lietuvos prokuratūros pertvarkymo į sovietinę prokuratūrą raida 1940–1941 metais. *Jurisprudencija*. 2007, 12(102): 16-21.

CURRICULUM VITAE

Vardas: Vidmantas

Pavardė: Žiemelis

Kontaktai: *viziem@lrs.lt*

Išsilavinimas:

1969–1977 Vilniaus valstybinis universitetas (dabar – Vilniaus universitetas) Teisės fakultetas, teisininko kvalifikacija (?).

Darbo patirtis:

2008 m. iki dabar Lietuvos Respublikos Seimo narys, Teisės ir teisėtvarkos komiteto narys

2004–2008 m. Lietuvos Respublikos Seimo narys, Teisės ir teisėtvarkos komitetas

2001–2004 m. advokatas, Advokatų kontora „V. Žiemelis, A. Valys ir partneriai“

1996–2000 m. Lietuvos Respublikos Seimo narys, Seimo teisės komitetas

1996–1998 m. Vidaus reikalų ministras aštuntojoje Vyriausybėje

1992–1996 m. Lietuvos Respublikos Seimo narys, Seimo valstybės ir teisės komitetas

1990–1992 m. Aukščiausios Tarybos – Atkuriamojo Seimo deputatas, dirbo Seimo Teisinės sistemos komisijoje

1981–1990 m. Vilniaus transporto prokuroro padėjėjas,
LTSR prokuratūros Bendrosios priežiūros skyriaus prokuroras

1973–1981 m. Gamybinis susivienijimas „Lietuvos buitinė chemija“ aparatininkas, juriskonsultas, kadrų rengimo sektoriaus viršininkas

1971–1973 m. karinė prievolė (Kaluga)

1969–1971 m. darbininkas statybos organizacijose (Vilniaus statybos valdyba Nr. 4, Vilniaus namų statybos kombinatas).